

Recensions bibliogràfiques¹

VÀRIA

MELMOUX, Pierre-Yves, “Troballes monetàries V” i “Troballes monetàries VI”, *La Pallofe* 51 i 52, Associació Numismàtica del Rosselló. Perpinyà, 2012 i 2013.

Ens plau assenyalar novament la gran quantitat d'informació sobre troballes que l'autor ha estat capaç de reunir en aquests dos lliuraments i en els anteriors, amb un treball tenaç i pacient, cobrint tota mena de materials monetaris de totes les èpoques i tipologies. “Troballes V” comprèn 94 noves troballes, entre les quals podem destacar una gran quantitat de peces d'argent amb la serp marina trobades a prop de Ruscino i que n'afirmen l'atribució, així com molts bronzes dels tipus ja coneguts d'aquesta mateixa seca; un important conjunt de divisors d'argent grecs i d'imitacions gal·les, així com un parell de llengots d'argent i peces romanes en gran abundància; set diners i òbols comtals rossellonesos, entre ells, quatre dels raríssims exemplars de Gausfred II; i altres peces medievals i modernes, entre elles, un exemplar dels raríssims cinc rals de Banyoles. “Troballes VI” comprèn 138 noves troballes amb importants exemplars de la nova sèrie primitiva atribuïda a Empúries, així com altres divisors d'aquesta seca i abundància dels ja esmentats de Ruscino i les imitacions gal·les; un conjunt copiós de peces gal·les, ibèriques i romanes, amb important presència de bronzes emporitans i tres importants peces visigodes de Narbona; dues peces carolíngies, entre elles, un diner de Barcelona de Lluís el Pietós; tres exemplars comtals rossellonesos i un petit tresoret amb tres florins i un mig florí amb marca torre, tres exemplars de dobles sous de Perpinyà; i, finalment, onze exemplars de pellofes o ploms rossellonesos, algun d'ells inèdit. Certament, dins una línia sempre de gran nivell, *La Pallofe* ha guanyat importància decisiva amb aquesta nova secció.

M. Crusafont

1. Atès el volum que sumen les col·laboracions d'aquesta edició, hem reduït al mínim el nombre de recensions i n'hem limitat també l'extensió.

CRUSAFONT, M., “Roses en el cim de l’art monetari”, *La Revista*, Roses, 2013, p. 7-19.

El títol fa referència a l’art extraordinari de la dracma de Roses, que converteix aquest taller en el més rellevant de la Mediterrània occidental. El treball fa un repàs dels amonedaments de Roses en els seus tres moments: grecs, visigots i carolingis, donant elements per a poder sostenir la sempre difícil atribució dels dos darrers sectors i sumant el recentment descobert òbol de Lluís el Pietós. L’autor incideix també en l’origen rodi de la colònia de Roses, sustentat per testimonis del món clàssic i prou evident per als numismàtics, especialment per les grans semblances entre les monedes de Roses i de l’illa de Rodes, reforçada per l’aparició recent d’un divisor amb les lletres *ro-o* gregues, ben igual, també, que les que trobem en els divisors rodís.

ANC

MÓN ANTIC

RIPOLLÈS, P. P. - CHEVILLON, J-A., “The Archaic Coinage of Emporion”, *The Numismatic Chronicle* 173, The Royal Numismatic Society, 2013, p. 1-21, làmines 1.5.

Treball que no dubtem a qualificar de revolucionari, ja que trenca tots els esquemes sobre els amonedaments grecs d’Empúries, avantposant tota una sèrie més primitiva que tindria les seves primeres emissions al final del segle VI a.C. i amb un ampli conjunt de tipus i exemplars. El grup està format per peces de pes elevat, divisors d’una dracma que rondaria els 5 grams i mig i d’un art força rude si el comparem amb les emissions fins ara conegudes de Massàlia, Empúries i, no cal dir-ho, de Roses. L’argument bàsic de l’atribució es l’evidència de nombroses troballes que es mouen en l’arc mediterrani que va de Massàlia a Sagunt, amb abundants afloracions al Rosselló, a l’Empordà i al mateix Sagunt. Fruit d’un pacient treball de recull de troballes i d’anàlisi dels materials, la nova sèrie causa el seu impacte ja que, com ja ha passat en altres sèries, sembla incomprendible que tot un sector de numerari hagi pogut passar gairebé desapercebut fins avui.

M. Crusafont

MEDIEVAL

VIGOUROUX, Jacques, “De faux dinars almoravides découverts dans les Alpes”, *Cahiers Numismatiques* 199, Société d’Etudes Numismatiques et Archéologiques, Paris, 2014, p. 45-54.

Curiosa troballa, a tres quilòmetres de Briançon, d’un paquet soldat que, un cop net, ha revelat que es tractava d’onze dinars de tipus almoràvit, un d’ells atribuïble a Ali ibn Yûsuf (1106-1143) i els altres deu a Muhammad ibn Sa’d ibn Mardanish de Múrcia (1147-1171), el famós Rei Llop de les cròniques cristianes. Es tracta de peces d’aram amb una prima capa d’or a sobre que podrien pesar entre els 1,25 i els 2,41 grams, és a dir, ben lluny dels 4 grams que solen tenir les peces autèntiques. Aquesta diferència de pes fa pensar que difícilment podien convèncer ningú que conegués una mica aquest numerari. L’autor situa la troballa en la ruta vers Itàlia i s’inclina per una producció local, atesa la igualtat d’un dels encunyats. Troballa, doncs, excepcional d’un or musulmà, ben apreciat en un context europeu que n’era mancat gairebé del tot.

M. Crusafont

PERFETTO, Simonluca, “Ceca y monedas de la ciudad de Lanciano (1141-1640)”, *Gaceta Numismática* 186, Barcelona, 2013, p. 141-145.

Hi havia moltes notícies d’emissions a la ciutat de Lanciano, tant en temps medievals com a moderns, però fins ara no s’havia pogut trobar la manera d’identificar-les. L’autor fa un estudi aprofundit, del qual l’article que comentem no és més que un avenç, i pot atribuir a aquesta seca els ducats d’Alfons el Magnànim amb marca B (que abans havien estat atribuïts a Gaeta, una atribució després desmentida) en base al nom d’un mestre de la seca, Silvestre Bossi. També atribueix a aquesta seca un escut d’or de Felip III. L’estudi definitiu es basa en una copiosa aportació documental.

M. Crusafont

MODERN I CONTEMPORANI

JARABO HERRERO, Íñigo, y SANAHUJA ANGUERA, Xavier, *Catálogo de las monedas del reino de Castilla y León: El vellón de los Austrias (1566-1718)*. Ediciones Yaco, Barcelona, 2014, 568 p.

Feia cinc anys que els autors havien anunciat l'aparició d'aquest catàleg de la moneda castellana menuda dels Àustries. Vist el resultat, el retard del procés d'edició és del tot justificable.

El catàleg comprèn les emissions de moneda menuda del regne de Castella i Lleó efectuades entre 1566, la data de la reforma anomenada "*De la nueva estampa*", i el 1718, la data en què les monedes dels ocupats regnes d'Aragó, Catalunya i València van ser abolides i substituïdes, al menys de manera oficial, per les castellanen. En total es cataloguen i s'ordenen 16 reformes o sèries monetàries (més quatre sèries especials: Oran, Canàries, Amèrica i assajos) – incloent-hi les abundants i desconegudes sèries de contramarques –, 636 tipus, 2.757 monedes, prop de 300 falsificacions d'època i poc menys d'un centenar de curiositats, rareses i reproduccions modernes. Jarabo i Sanahuja encapçalen cada sèrie amb la descripció meticulosa dels tipus representats, la justificació documental de l'atribució i l'evolució legal de la sèrie, una esquemàtica taula metro-lògica i, si s'escau, informacions complementàries per ajudar l'usuari del catàleg. En comparació a l'únic intent precedent de catalogació d'aquestes sèries, efectuat per Ramón Fontecha entre 1968 i 1971, el salt quantitatiu i qualitatiu observat és enorme. De fet, els tipus i varietats inèdits o mai verificats abans en cap catàleg conformen un grup majoritari.

Els autors han aplicat el mètode científic en el transcurs de la catalogació, utilitzant les dues fonts indispensables: les monedes conservades en col·leccions públiques i privades, i la documentació escrita explícita, publicada en part per Heiss i els seus continuadors i recentment ampliada i difosa amb meticulositat per investigadors com Javier de Santiago o Glenn Murray. La combinació dels dos tipus de fonts ha permès, per primer cop, poder prescindir de molts apriorismes i creences seculars que dificultaven la comprensió de les sèries monetàries castellanen. Són remarcables les identifications de tipus poc estudiats o fins i tot completament desconeguts, com ara els xavos de Burgos de 1602 amb llegenda OMNIVM, els maravedisos senzills de 1602-1605, o les contramarques inèdites de 1637 i 1656. També són meritòries les dificultoses identifications de les contramarques de 1651 a 1659, les d'algunes novetats en l'assaig de monedes de coure pur de 1660 o les catalogacions de les variants de l'emissió de xavos de 1652. Els autors també verifiquen – com assenyalava la documentació oficial – la inexistència de monedes menudes fabricades en els períodes 1609-1611 i 1613-

1616. Potser la part més sorprenent de la investigació es la identificació i justificació de les falsificacions d'època, molt més abundants del que hom creia i que, a partir d'ara i per primer cop, podran ser ben identificades per historiadors, conservadors de museus i col·leccionistes.

ANS

MEDALLÍSTICA

PAPET, Édouard – CHEVILLOT, Catherine. *La médaille en France aux XIXe et XXe siècles. Au creux de la main*. Musée d'Orsay i Skira Flammarion, novembre 2012, 212 pàgines, 320 il·lustracions. Catàleg general de les exposicions celebrades a França entre 2012 i 2013.

En el marc de la iniciativa del Museu d'Orsay i participada per altres cinc institucions franceses que preserven el patrimoni medallístic (vegeu article referit a VÀRIA), com són la Monnaie de París, el Petit-Palais, el Gabinet de Medalles de la Bibliothèque Nationale de France i els Museus de Belles Arts de Lilla i Lió, s'ha editat el catàleg general de les sis exposicions amb el títol homònim i amb textos dels especialistes Alain Weill, Inés Villela-Petit, Béatrice Coullaré, Cécilie Champy-Vinas, Joëlle Bouvry, Annie Scottez-De Wambrechies, Jean-Pol Donné, François Planet, Jean-Luc Desnier i Sylvie Juvénal.

Distribuït el gener de 2013, ha estat editat pel Museu d'Orsay i l'editorial Skira Flammarion. Els textos s'acompanyen de 320 il·lustracions en color i en blanc i negre, aquestes últimes en una catalogació final que, sota el títol "Cahier iconographique", inclou les peces més rellevants del miler exposades entre les diferents institucions. També presenta una extensa bibliografia, les biografies dels principals medallistes esmentats, un lèxic sobre la medalla (processos, materials i tècniques) i una explicació sobre el procés d'edició, tant l'encuny com la fosa.

La publicació se centra en la medalla a França, la renovació que hi va experimentar a finals del segle XIX i els canvis estètics que va adoptar, en especial dels estils Art Nouveau i Déco, ja a principis del segle XX. Els medallistes presentats també són, majoritàriament, francesos, així com les firmes editores, els temes representats, els personatges tractats, la història de la formació de les col·leccions públiques i els museus que actualment les preserven.

Rossend Casanova